

باسمه تعالی

تحقیق گروهی رشد

دعاهای مذموم و غیر مذموم از منظر تفسیر

المیزان

استاد راهنما:

سرکار خانم سمیهبرزگری

پژوهشگران:

مرضیه آگاه

سمیه اسماعیلزاده

مرضیه ریگی زاهدانی

فاطمه علی نیا

مدرسه علمیه کوثر بندر لنگه

پاییز ۹۷

چکیده

دعا و نیایش، نیازی همگانی است که به اندازه عمر بشر قدمت دارد. این نیاز بزرگ همیشه با انسان است و فرقی ندارد زن باشد یا مرد، کودک یا بزرگ. هر زمان و هر کجا که انسان بوده، دعا و نیایش نیز وجود داشته است. حقیقت دعا که همان توجه ناقص به کامل مطلق برای رفع نقص و احتیاج خود است، امری فطری و جبلی است که لازمه آن یأس از غیر حق و قطع طمع از مردم و انقطاع از غیر الله هست. علامه طباطبائی می‌فرماید: دعا و دعوت عبارت است از اینکه دعاکننده نظر مدعو را به سوی خود متوجه کند و پس از جلب توجه، فایده و نعمتی را از وی درخواست نماید. روان‌شناسان بر این باورند که دعا و نیایش در سلامت روانی انسان بسیار اثرگذار است. هنگامی که مشکلات از هر سو به انسان هجوم آورده و او تنها راهی که برای نجات خود می‌یابد، دعا کردن به پیشگاه خدا و یاری جستن از اوست. هدف از تدوین این تحقیق آشنایی افراد با دعاها و به کارگیری آنها در زندگی خود، در این مقاله به بیان دعاهایی مذموم و غیر مذموم از نظر تفسیر المیزان و نیز آثار آن در زندگی پرداخته شده است. که هر شخص با شناخت این دعاها و به کارگیری آنها آثار معنوی و دنیوی و اخروی در پیش دارد. در این تحقیق شیوه‌ای را که علامه طباطبائی در تفسیر المیزان برگزیده به همراه مفهوم دعا ترسیم کرده است و که مورد بررسی قرار خواهد گرفت. کلیدواژه: دعا، مذموم، غیر مذموم، تفسیر المیزان، علامه طباطبائی.

فهرست مطالب

مقدمه

فصل اول: کلیات

۱. تعریف و تبیین ۲

۲. اهمیت و ضرورت ۲

۳. اهداف و فواید ۳

۴. پیشینه دعا ۳

۵. سؤالات تحقیق

الف: سؤال اصلی ۴

ب: سؤال فرعی ۴

۶. فرضیه تحقیق ۴

۷. پیش فرض های تحقیق ۵

۹. مفاهیم ۵

۱۰. ساختار ۶

فصل دوم: مفهوم شناسی

۱. دعا در لغت و اصطلاح ۷

۲. ارزش و اهمیت دعا..... ۸

۳. حقیقت دعا..... ۱۱

۴. دعا از نگاه علامه طباطبایی..... ۱۲

فصل سوم دعای مذموم

دعاهای مذموم و نکوهیده

۱. آرزوی محال و طولانی..... ۱۷

۲. درخواست از خداوند برای معاف شدن از امتحان و آزمایش..... ۱۹

۳. دعاهای مکرآمیز و بی موقع..... ۲۰

۴. دعای شر..... ۲۱

۵. دعای خارج از حد اعتدال..... ۲۲

۶. آرزوی مرگ برای خود..... ۲۴

۷. نفرین در حق دیگران..... ۲۵

فصل چهارم: دعاهای غیر مذموم

دعاهای پسندیده و مذموم..... ۲۸

۱. دعاهای عرفانی و معنوی..... ۲۸

الف: استغفار..... ۲۸

- ب: پناهندگی به حق تعالی از غضب او..... ۳۰
- پ: تقاضای بخشش از پروردگار..... ۳۰
- ت: تقاضای پوشش گناهان از خداوند..... ۳۲
- ج: طلب هدایت و عافیت از حق تعالی..... ۳۲
- چ: کمک طلبیدن از خداوند برای اطاعت..... ۳۲
- ه: تقاضای زبان راستین از خداوند..... ۳۳
- خ: تقاضای شناخت حضرت حق..... ۳۴
- د: طلب رحمت از خداوند..... ۳۴
- ذ: تقاضای دوام ذکر..... ۳۶
- ع: دعا برای تعجیل فرج امام قائم..... ۳۶
- غ: دعا برای دفع وسوسه‌های شیطان..... ۳۷
- ح: دعا برای نترسیدن از مرگ..... ۳۸
- ر: دعا برای عمر طولانی و حسن عاقبت..... ۳۸
- ز: دعا‌های ایام هفته..... ۴۰
- ل: دعا برای پناه بردن به خدا از صفات بد..... ۴۱

۲. دعا‌های مادی و دنیوی

امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) می فرمود: «مَاءٌ وَجْهَكَ جَامِدٌ قَطْرُهُ السُّؤَالُ». بخشنندگی، نگاه دارنده آبروست^۱.

۳- طلب آرامش:

«يَا فَارِجَ الْهَمِّ، وَيَا كَاشِفَ الْغَمِّ، يَا رَحْمَانَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَرَحِيمَهُمَا، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَافْرِجْ هَمِّي، وَاكْشِفْ غَمِّي»^۲ ای برطرف کننده هم و دورکننده غم ای بخشاینده در دنیا و آخرت و هر دو جهان بر محمد و آل او درود فرست و هم مرا برطرف و غم مرا زایل کن.

آری باید چون امام زین العابدین (علیه السلام) آرامش را از خدای آرامش بخش درخواست کرد زیرا اوست که نگرانی و اضطراب را در زندگی برطرف می کند: «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ»^۳.

خداست که نعمت طمأنینه و وقار را در دل های اهل ایمان قرار می دهد در زیارت امین الله که از زیارت های معتبر و مجرب است می گوئیم «اللَّهُمَّ اجْعَلْ نَفْسِي مُطْمَئِنَّةً بِقَدْرِكَ رَاضِيَةً بِقَضَائِكَ». پروردگارا به من حالی عطا کن تا نسبت به آنچه تو بر این خواسته ای آرامش یابم و به قضا تو راضی باشم. «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»^۴ آگاه باشید که با یاد خدا دل ها آرام می گیرد.

۴- برآورده شدن حاجات

آیت الله بهجت می فرمودند: دعاهايي که اصرار به آنها هست، یا سوگند خورده شده است که به اجابت می رسد یا آنکه اسم اعظم در آنها باشد، برای حوائج خوب است خوانده شود از جمله ی آنها عمل ام داوود است.^۵

۵- رهایی از مشکلات

^۱. نهج البلاغه، حکمت ۳۱۱.

^۲. نهج البلاغه، خطبه ۱.

^۳. سوره فتح، آیه ۴.

^۴. سوره رعد، آیه ۲۸.

^۵. ابراهیم اسلامی کاظمی خوانساری، ذکرهای شگفت عارفان: کلید گشایش مشکلات دنیوی و سلوکی، ص ۸۰.

مشکلات در دنیای مادی تجربه‌ای است که هر انسانی آن را به‌دست آورده و برای یافتن راه‌حلی برای آن راه‌های مختلفی را پیموده و تجارب جدیدی کسب کرده‌است. سید محمد خامنه‌ای می‌گوید: هر که فرمانروائی ستمگر بترسد، یازده مرتبه بگوید: «یا مالک یوم دین، ایاک نعبد و ایاک نستعین» دیگر بلا و خطری به او نخواهد رسید.^۱ همچنین در روایات آمده کسی که «بسم‌الله الرحمن الرحیم» بالای درب خانه-اش بنویسد، از هلاک شدن ایمن می‌شود.^۲

^۱. همان، ص ۱۰۴.

^۲. همان، ص ۱۰۶.

منابع

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

* صحیفه سجاده

۱. آمدی، عبدالواحد، غررالحکم ودررالحکم.

۲. ارفع، سید کاظم، ۱۳۸۸، حدیث بندگی، شرح موضوعی صحیفه سجاده، تهران، فیض کاشانی.

۳. اصول کافی، جلد پنجم.

۴. بحارالانوار، ج ۷۱.

۵. بنی هاشمی، سید محمد، ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹، سلسله درس‌های مهدویت: دعا و استجاب، تهران، منیر.

۶. تحریری، محمدباقر، ۱۳۸۶، نجوای عارفانه: شرح مناجات شعبانیه، تهران، حر، سبوحان، چاپ دوم

(۱۳۸۹).

۷. تقدسی‌نیا، حجه الاسلام، صحیفه سجاده، انتشارات ائمه، چاپ نهم.

۸. جاهد، رضا، گنج‌های معنوی، نشر سنبله، چاپ یازدهم.

۹. دشتی، محمد، نهج البلاغه، موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیر المومنین.

۱۰. دهخدا، علی‌اکبر، فرهنگ فارسی عمید، ذیل دعا لغت نامه، ج یکم.

۱۱. راغب، اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن، دارالکاتب العربی، بیروت.

۱۲. زارعان، منیره، ۱۳۸۴، نجوای نیاز: ره‌آوردی بر لحظه‌های ناب دعا، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی

صداوسیما.

۱۳. طباطبائی، سید محمدحسین، ۱۴۱۷، المیزان فی تفسیر القرآن، جلد هشتم، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه.
۱۴. شیخ صدوق، ۱۴۱۱، الفقیه، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ج ۱۹.
۱۵. طاهری، سید محمود، ۱۳۸۴، ارمغان شعبان: ره‌توشه‌ای ثمین از مناجات شعبانیه، چاپ اول، قم، مرکز پژوهش‌های صداوسیما.
۱۶. غفاری، ابراهیم آیین نیایش، ویراستار محمدرضا نجفی، چاپ سوم، قم، چاپ موسسه چاپ استان قدس رضوی.
۱۷. قرشی بنایی، علی اکبر، ۱۳۸۱، قاموس قرآن، ج ۲، ناشر دارالکتب الاسلامیه، چاپ نهم، تهران.
۱۸. قمی، حاج شیخ عباس، مفاتیح‌الجنان، نشر پیروز، چاپ اول.
۱۹. کاظمی خوانساری ابراهیم، ۱۳۸۶، ذکرهای شگفت عارفان: کلید گشایش مشکلات دنیوی و سلوکی، چاپ سوم، قم، مؤلف.
۲۰. علامه مجلسی، بحارالانوار، جلد ششم.
۲۱. مدرسی محمد تقی، کمال‌نژاد، مصطفی، ۱۳۷۱، دعا پرواز روح و راه زندگی، قم، مؤسسه مطلع الفجر.
۲۲. محفوظی، عباس، ۱۳۹۱، عرفان و عبادت، قم، انتشارات مشهور، چاپ سوم.
۲۳. مطهری مرتضی، ۱۳۵۸، بیست گفتار، قم، انتشارات صدرا.
۲۴. موسوی اصفهانی، محمدتقی، ۱۳۹۳، ترجمه: مهدی حائری قزوینی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، چاپ سوم، تهران، اکرام.

۲۵. هزار حدیث از پیامبر اعظم، پژوهشکده تحقیقاتی اسلامی، نشر زمزم هدایت چاپ سپهر.